

Креативна Педагогика

Выпуск 9

**АКАДЕМІЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
З КРЕАТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

КРЕАТИВНА ПЕДАГОГІКА № 9

Науково-методичний журнал

Вінниця — 2014

Креативна педагогіка. Наук.-метод. журнал / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – Вінниця, 2014. – Вип. 9. – 110 с.

Засновник: Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки

Редакційна колегія:

- Д.В. Чернілевський** – доктор педагогічних наук, професор (головний редактор);
О.А. Дубасенюк – доктор педагогічних наук, професор (заступник головного редактора);
В.В. Ягупов – доктор педагогічних наук, професор (заступник головного редактора);
О.В. Вознюк – кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальний за випуск);
І.Д. Бех – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України;
М.Б. Євтух – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України;
І.А. Зязюн – доктор філософських наук, професор, дійсний член НАПН України;
Н.Г. Ничкало – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України;
П.М. Таланчук – доктор технічних наук, професор, дійсний член НАПН України;
О.А. Удод – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАПН України;
О.Є. Антонова – доктор педагогічних наук, професор;
К.Й. Артамонова – доктор педагогічних наук, професор (Росія);
Л.В. Барановська – доктор педагогічних наук, професор;
М.І. Лазарєв – доктор педагогічних наук, професор;
Е.В. Лузік – доктор педагогічних наук, професор;
О.Є. Місечко – доктор педагогічних наук, доцент;
Л.І. Морська – доктор педагогічних наук, професор;
Г.П. Новікова – доктор педагогічних наук, доктор психологічних наук, професор (Росія);
О.М. Олексюк – доктор педагогічних наук, професор;
Г.В. Онкович – доктор педагогічних наук, професор;
Т.І. Петракова – доктор педагогічних наук, професор (Росія);
С.М. Рєдліх – доктор педагогічних наук, професор (Росія);
П.Ю. Саух – доктор філософських наук, професор;
Н.А. Сейко – доктор педагогічних наук, доцент;
С.П. Семенець – доктор педагогічних наук, доцент;
М.І. Томчук – доктор психологічних наук, професор;
В.В. Ягупов – доктор педагогічних наук, професор;
Г.В. Давиденко – кандидат філологічних наук, доцент;
С.Ю. Ілініч – кандидат філологічних наук, випусковий редактор.

Для викладачів, аспірантів, науковців і керівних працівників освіти та навчальних закладів.

Статті друкуються в редакції авторів.

Рекомендовано до друку Президією Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки (протокол № 5 від 19.06. 2014 р.).

Видання зареєстровано в Міністерстві юстиції України. Свідоцтво Серія КВ № 18274-7074ПР від 01.11.2011 р.

СТОРІНКА ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Як зазначається в освітніх державних документах, результатом освіти і виховання має бути професійно підготовлений, компетентний фахівець, активний, творчий, креативний, наділений почуттям обов'язку і відповідальності перед суспільством, який вміє адаптуватися до сучасного плинного світу, характерною тенденцією якого є неперервне зростання кількості інформації, підвищення ролі особистості, інтелектуалізація її діяльності.

Нині розробляються різні підходи до побудови концептуальної бази такої системи освіти, яка б найбільшою мірою відповідала матеріальним та духовним потребам нашого часу, використовувала найновіші досягнення науки та спрямовувалась на формування гармонійної, творчої, креативної особистості.

Своїми роздумами та напрацюваннями у розв'язанні зазначених нагальних педагогічних проблем діляться науковці на сторінках наукового журналу.

Стаття академіка *В.Г.Кременя* присвячена аналізу синергетичної парадигми освіти. У статті наголошується, що синергетика може і повинна бути новою, нетрадиційною методологією вивчення стану та прогнозування майбутнього еволюції освіти як великої духовної системи, оскільки синергетичний підхід, спрямовуючись на вивчення наявної просторової конфігурації складних структур, що еволюціонують, і виявляючи присутність в окремому цінностей, на які орієнтоване ціле, дозволяє побачити реальні риси майбутньої організації освітнього процесу як духовної системи.

Г.В.Давиденко і *Д.В.Чернілевський* розглядають проблеми і завдання педагогічної науки України під кутом зору аксіологічного підходу, що сприятиме формуванню і розвитку сучасної особистості в аспекті такої грані її рис як мудрість.

С.Ю.Ілінч і *В.Г.Берко* аналізують діяльність Академії Міжнародного співробітництва з креативної педагогіки, яка дає можливість пізнавати теоретично-методичні і технологічні основи наукової діяльності у вищому навчальному закладі, здійснювати постійну життєтворчість, активізувати саморозвиток всіх суб'єктів освіти.

Стаття *О.А.Дубасенюк* і *О.В.Вознюка* присвячена розгляду цивілізаційного підходу до аналізу розвитку історико-педагогічного процесу, що передбачає врахування впливу людської цивілізації на розвиток педагогічних систем, коли педагогічна дійсність аналізується як прояв найбільш загальних чинників та детермінант розвитку цивілізації.

У статті *Г.О.Козлакової* аналізуються деякі уроки слов'янської словесності у контексті добору мов, які слід вивчати у школі та університеті; окреслюються головні аспекти розвитку освіти в Україні та за кордоном; пропонуються деякі напрями підвищення ефективності професійної освіти у вищій школі завдяки використанню сучасних освітніх інновацій.

С.В.Коновець розглядає освітню технологію культивування у викладачів образотворчого мистецтва креативності, що забезпечує їх творчий розвиток та спроможність креативно мислити, діяти, самоудосконалюватися та самореалізовуватися у власній професійно-творчій діяльності.

Е.В.Лузік аналізує теоретико-методологічні аспекти формування планетарного мислення як основи оновлення змісту сучасної вищої освіти України. Робиться висновок, що людська діяльність у контексті виникнення нового інформаційно-комунікативного способу розвитку з необхідністю набуває істотно нелінійного, інформаційно-циклічного характеру, в результаті чого у особистості змінюється структура і зміст її діяльності: вона перетворюється на діяльність креативного комунікативного конструювання нових активних нелінійних середовищ, складних реальностей, що перетинаються і взаємно відтворюються.

У статті *В.М.Меншикова* і *А.Б.Хохлової* окреслюються проблеми духовно-морального виховання, яке, на думку авторів, має стати базовим компонентом процесу професійної підготовки сучасного фахівця.

Л.І.Морська досліджує психолого-педагогічні проблеми допрофільної підготовки учнів загальноосвітньої школи у контексті психологічних аспектів розвитку їх креативності.

Г.П. Новикова зосереджується на аналізі теоретико-методологічних основ формування духовно-моральної культури майбутніх педагогів дошкільної освіти. Автор впевнена, що формування такої культури сприятиме трансформації освітнього процесу в університеті.

О.М. Олексюк аналізує процеси модернізації вищої мистецької освіти як духовно-світоглядна проблема. Автор доходить висновку, що дослідження мистецтва як відкритої самоорганізованої системи свідчать про те, що організація художньої мови ґрунтується на принципах природної самоорганізації: симетрії, ритмічній будові в просторових і часових структурах, прояві дії структуроутворюючих сил Всесвіту тощо.

С.П. Семенець досліджує шляхи формування системи цінностей суб'єкта навчально-педагогічної діяльності, яка ефективно проходить в умовах розвивальної освіти, де ставляться завдання не тільки оволодівати вузькою кваліфікацією, але й розвивати особистісні новоутворення завдяки впровадженню особистісно орієнтованих (розвивальних) креативних методик і технологій навчання.

Л.В. Сліпчишин розглядає креативність як ефективний інструмент підвищення якості підготовки фахівців для народних художніх промислів. Робиться висновок, що випускники, які чітко розуміють значення власної креативності для досягнення успіху, у подальшому швидше інтегруються в професійну діяльність.

М.І. Томчук зосереджується на психолого-педагогічних особливостях розвитку особистості в системі інклюзивної освіти, що передбачає створення інтегрального соціально-педагогічного середовища для дітей з особливими потребами з метою їх самовдосконалення.

Сподіваємося, що подані наукові праці сприятимуть розбудові незалежної України і формуванню нової генерації творчих фахівців.

Головний редактор, Президент АМСКП,
доктор педагогічних наук, професор
Д. В. Чернілевський

ЗМІСТ

Кремень В.Г. СИНЕРГЕТИЧНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ОСВІТИ.....	12
Давиденко Г.В., Чернілевський Д.В. ПРОБЛЕМИ І ЗАВДАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ УКРАЇНИ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД	20
Ілініч С.Ю., Берко В.Г. АКАДЕМІЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З КРЕАТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ЇЇ РОЛЬ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ	27
Дубасенюк О.А., Вознюк О.В. ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ РОЗВИТКУ ІСТОРИКО- ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ	30
Козлакова Г.А. НЕКОТОРЫЕ УРОКИ СЛАВЯНСКОЙ СЛОВЕСНОСТИ, ИЛИ КАКИЕ ЯЗЫКИ НАДО ИЗУЧАТЬ В ШКОЛЕ И УНИВЕРСИТЕТЕ.....	37
Коновець С.В. КРЕАТИВНІСТЬ ТА ЇЇ КУЛЬТИВУВАННЯ У ВИКЛАДАЧІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА	43
Лузік Е.В. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПЛАНЕТАРНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ОСНОВИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	48
Меньшиков В.М., Хохлова А.Б. ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ: СУЩНОСТЬ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В СОВРЕМЕННОЙ РОССИИ.....	54
Морська Л.І. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОПРОФІЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ	71
Новикова Г.П. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	77
Олексюк О. М. МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ЯК ДУХОВНО- СВІТОГЛЯДНА ПРОБЛЕМА	84
Семенець С. П. СИСТЕМА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУБ'ЄКТА НАВЧАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	89
Сліпчишин Л.В. КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ НАРОДНИХ ХУДОЖНІХ ПРОМИСЛІВ	95
Томчук М.І. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В СИСТЕМІ ІКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ.....	102

СОДЕРЖАНИЕ

Кремень В.Г. СИНЕРГЕТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ	12
Давиденко Г.В., Чернилевский Д.В. ПРОБЛЕМЫ И ЗАДАНИЯ ПЕДАГОГЕСКОЙ НАУКИ УКРАИНЫ: АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД	20
Глиннич С.Ю., Берко В.Г. АКАДЕМИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА ПО КРЕАТИВНОЙ ПЕДАГОГИКЕ И ЕЕ РОЛЬ В РАЗВИТИИ СОВРЕМЕННОГО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ	27
Дубасенюк А.А., Вознюк А.В. ЦИВИЛИЗАЦИОННЫЙ ПОДХОД К АНАЛИЗУ РАЗВИТИЯ ИСТОРИКО- ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА	30
Козлакова Г.А. НЕКОТОРЫЕ УРОКИ СЛАВЯНСКОЙ СЛОВЕСНОСТИ, ИЛИ КАКИЕ ЯЗЫКИ НАДО ИЗУЧАТЬ В ШКОЛЕ И УНИВЕРСИТЕТЕ	37
Коновец С.В. КРЕАТИВНОСТЬ И ЕЕ КУЛЬТИВИРОВАНИЕ У ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА	43
Лузик Э.В. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПЛАНЕТАРНОГО МЫШЛЕНИЯ КАК ОСНОВЫ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ СОВРЕМЕННОГО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ	48
Меньшиков В.М., Хохлова А.Б. ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ: СУЩНОСТЬ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В СОВРЕМЕННОЙ РОССИИ	54
Морская Л.И. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ДОПРОФИЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ УЧЕНИКОВ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ	71
Новикова Г.П. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	77
Олексюк О. М. МОДЕРНИЗАЦИЯ ВЫСШЕГО ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ КАК ДУХОВНО-МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА	84
Семенец С. П. СИСТЕМА ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ СУБЪЕКТА УЧЕБНО- ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	89
Слипчишин Л.В. КРЕАТИВНОСТЬ КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ДЛЯ НАРОДНЫХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ПРОМЫСЛОВ	95
Томчук М.И. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ В СИСТЕМЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	102

CONTENTS

12	Kremen V. G. SYNERGETIC MODEL OF EDUCATION DEVELOPMENT	12
20	Davydenko H.V., Chernilevsky D.V. CHALLENGERS OF PEDAGOGICAL SCIENCE IN UKRAINE: AXIOLOGICAL APPROACH.....	20
27	Ilinich S.Yu., Berko V.G. ACADEMY OF INTERNATIONAL COOPERATION OF CREATIVE PEDAGOGY AND ITS ROLE IN THE DEVELOPMENT OF MODERN HIGHER EDUCATION	27
30	Dubaseniuk A.A., Vozniuk A.V. CIVILIZATIONAL APPROACH TO THE ANALYSIS OF DEVELOPMENT OF HISTORICAL AND PEDAGOGICAL PROCESS	30
37	Kozlakova G.A. SOME LESSONS OF SLAVIC PHILOLOGY OR WHAT LANGUAGES SHOULD BE LEARNED AT SCHOOL AND UNIVERSITY	37
43	Konovets S.V. CREATIVITY AND ITS CULTIVATION IN THE ART TEACHERS	43
48	Luzik E.V. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF PLANETARY THINKING FORMATION AS THE BASIS OF CONTEMPORARY HIGHER EDUCATION CONTENT'S INNOVATION	48
54	Menshykov V.M., Hohlova A.B. SPIRITUAL AND MORAL UPBRINGING: THE ESSENCE AND DEVELOPMENTAL PERSPECTIVES IN CONTEMPORARY RUSSIA	54
71	Morska L.I. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF PRE-PROFILE TRAINING OF HIGH SCHOOL STUDENTS	71
77	Novikova G.P. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF FORMATION OF SPIRITUAL AND MORAL CULTURE OF THE FUTURE TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATION	77
84	Oleksyuk A.M. MODERNIZATION OF HIGHER EDUCATION IN ARTS AS A SPIRITUAL AND IDEOLOGICAL PROBLEM.....	84
89	Semenets S.P. THE SYSTEM OF VALUE ORIENTATIONS OF THE SUBJECT OF TEACHING AND PEDAGOGICAL ACTIVITY	89
95	Slipchyshyn L. CREATIVITY AS AN EFFECTIVE TOOL FOR IMPROVING THE QUALITY OF TRAINING SPECIALISTS IN NATIONAL ART CRAFTS	95
102	Tomchuk M. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FEATURES OF PERSONALITY DEVELOPMENT IN THE SYSTEM OF INCLUSIVE EDUCATION.....	102

Пізнаючи унікальні закони духовного світу в процесі взаємодії із середовищем, особистість здійснює вибір шляхів свого розвитку. Відтак проблеми розвитку духовно-світоглядного потенціалу особистості в сфері мистецтва, її професійного зростання, здатності до самоосмислення та формування глобальної компетентності по-новому висвітлюються завдяки гуманістичній спрямованості постнекласичної педагогіки.

Література

1. Бим-Бад Б.М. Аксиомы педагогики / Б.М. Бим-Бад // Педагогика. – 2010. – № 2. – С. 19-23.
2. Вернадский В.И. Научная мысль как планетное явление / В.И. Вернадский. – М. : Наука, 1991. – 234 с.
3. Кукушин В.С. Общие основы педагогики : учеб. пособ. для студ. пед. вузов / В.С. Кукушин – Ростов-на-Дону : МарТ, 2002. – 224 с.
4. Липская Л.А. Философско-антропологический фундамент современного бразования / Л.А. Липская // Педагогика. – 2006. – №2. – С.23-28.
5. Олексюк О.М. Музична педагогіка : навч. посіб / О.М. Олексюк. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 448 с. – С. 218-219.
6. Самохвалова В.И. Определение эстетики как музыки. науки в современном контексте / В.И. Самохвалова // Эстетический опыт и эстетическая культура. – М. : ИФРАН, 1992. – С.123.
7. Ши Цзюнь-бо. Методика формування мистецької компетентності майбутніх учителів музики в процесі фортепіанної підготовки: авторф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2007. – 20 с.
8. Sinagatullin I.M. The Impakt of Globalization on Edukation. N.Y., 2006.

УДК 371.2 (09)

*С. П. Семенець, д.пед.н., професор,
завідувач кафедри методики навчання
математики, фізика та інформатики,*

Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир

СИСТЕМА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУБ'ЄКТА НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розкрито сутність категорії «суб'єкт навчально-педагогічної діяльності»; з позицій культурно-історичної концепції наведені істотні змістовні характеристики колективного та індивідуального суб'єкта навчально-педагогічної діяльності. Обґрунтовано зміст суб'єктно-ціннісної складової навчально-педагогічного процесу. Представлені системоутворюючі положення аксіологічного теорії, акумулюючої ідею сходження особистості до її самоактуалізації. Побудована система ціннісних орієнтацій суб'єкта навчально-педагогічної діяльності, наведені засоби і способи їх формування в процесі методичної підготовки майбутніх вчителів.

Ключові слова: суб'єкт навчально-педагогічної діяльності, ціннісні орієнтації, аксіологічна система, рефлексія цінностей.

Раскрыта сущность категории «субъект учебно-педагогической деятельности»; с позиций культурно-исторической концепции приведены существенные содержательные характеристики коллективного и индивидуального субъекта учебно-педагогической деятельности. Обосновано содержание субъектно-ценностной составляющей учебно-педагогического процесса. Представлены системообразующие положения аксиологического теории, аккумулирующей идею восхождения личности к ее самоактуализации. Построена система ценностных ориентаций субъекта учебно-педагогической деятельности, приведены способы и средства их формирования в процессе методической подготовки будущих учителей.

Ключевые слова: субъект учебно-педагогической деятельности, ценностные ориентации, аксиологическая система, рефлексия ценностей.

This article is devoted to the theoretical substantiation and development of axiological system of the subject of pedagogical activities. The basic tools and methods of forming the value orientations of future teachers in the process of methodical preparation are revealed. The essence of the category "subject teaching and educational activities" is highlighted; the essential characteristics of collective and individual subjects of teaching and educational activities are viewed from the point of view of cultural and historical concepts. The content of subject-value component of the teaching and educational processes is founded. The system-forming patterns of axiological theory, the accumulating idea of the individual's ascent to its self-actualization are presented. Value system orientation of the subject of pedagogical activities, the tools and methods of formation of conceptual issues during the training of future teachers are constructed. Values of the subject of pedagogical activities are regarded as a complex system in the structure of the individual consciousness, reflecting means and ways to solve educational and pedagogical problems and to determine the main tendencies in professional and personal development of future teachers. On the one hand, the determined system of values reveals the dynamics of formation of axiological component of the subject of teaching and educational activities in the way of development of a self-actualized personality, on the other hand, it allows to predict and design the further development of the subject and value formation of future teachers. The formation of values of the subject of pedagogical activities is effective in terms of developmental education, which aims not only at mastering of narrow skills, but also at development of personal education (teaching skills and pedagogical thinking, teaching and educational, vocational and educational, scientific and educational activities) through the introduction of personality oriented (developmental) methods and learning technologies.

Keywords: subject of teaching activities, value orientations, axiological system, reflection of values

Сучасна концепція розвитку професійно-педагогічної освіти передбачає гуманістичну спрямованість ціннісних орієнтацій майбутніх учителів у процесі аксіологічної навчально-педагогічної діяльності. У низці психолого-педагогічних досліджень (О.Г. Асмолов, М.Й. Боришевський, Б.С. Братусь, З.С. Карпенко, О.Л. Музыка, В.О. Татенко, Т.М. Титаренко) обґрунтовується думка про те, що саме ціннісно-сміслові утворення особистості є внутрішніми детермінантами її розвитку і, водночас, виконують функцію стійкого регулятора поведінки в навчально-професійній діяльності [1–3; 5; 8; 11; 12]. Однак дотепер недостатньо вивченою залишається проблема змісту і структури цінностей суб'єктів навчально-педагогічної діяльності, а також впливу аксіологічної системи особистості на становлення творчого вчителя.

Мета нашої роботи – теоретично обґрунтувати та розробити аксіологічну систему суб'єкта навчально-педагогічної діяльності, розкрити основні засоби та способи формування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів у процесі методичної підготовки.

Стратегія продуктивної професійно-педагогічної діяльності передбачає становлення ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя, пов'язаних із професією та особистісним розвитком; ґрунтується на пізнавальних інтересах, потребах і мотивах навчально-педагогічної діяльності. Майстерність викладача насамперед в умінні організувати внутрішньо мотивовану навчально-професійну діяльність студентів, зацікавити навчальним процесом, формувати відповідні ціннісні орієнтації, здійснити індивідуальний підхід з метою особистісного становлення студента як суб'єкта навчально-педагогічного пізнання. Послугуючись концептуальним положення про те, що тільки в суб'єкта власних дій і власної діяльності з'являються реальні можливості для саморозвитку, для того, щоб стати творчою особистістю, розкриємо зміст поняття «суб'єкт навчально-педагогічної діяльності».

Процес учіння визначається здатністю студента самостійно виконувати навчально-педагогічну діяльність. Це означає, що суб'єкт такої діяльності вміє самостійно поставити

навчально-педагогічну задачу, спланувати пошук способу її розв'язування, визначити узагальнений спосіб дій (створити навчально-теоретичну модель) для розв'язування типових задачних ситуацій, а також здійснює рефлексію (самоаналіз, самоконтроль, самооцінку) навчально-педагогічної діяльності (засвоєння способу дій). Таким чином, суб'єкт навчально-педагогічної діяльності знає як, уміє і бажає оволодівати професією вчителя, він характеризується:

1) особистісним ставленням до виконуваної діяльності, до процесу навчання професії вчителя;

2) актуалізацією всіх структурних компонентів цілісної людської діяльності (за О.М. Леонтьєвим);

3) володінням узагальненими способами дій у процесі навчального (навчально-професійного) пізнання;

4) умінням самостійно ставити цілі навчання професії вчителя, пов'язані з функціонуванням саморозвивальної педагогічної системи „вчитель – школяр”;

5) здібностями до учіння, самостійного знаходження способів (методів) розв'язування основних типів навчальних і педагогічних (дидактичних, виховних) задач;

6) плануванням та проектуванням навчальної діяльності учнів з метою їх суб'єктного та особистісного розвитку;

7) рефлексією виконаної навчально-педагогічної діяльності (процесу учіння професії вчителя).

У теорії розвивального навчання (культурно-історичній концепції Л.С. Виготського) становлення індивідуальної навчальної діяльності забезпечується в процесі інтеріоризації. Тому формування суб'єкта навчально-педагогічного пізнання проходить дві стадії: спочатку способи навчально-педагогічної діяльності засвоюються в зовнішній формі (у формі інтерпсихічних процесів), а потім перетворюються у внутрішні. Основними показниками сформованості колективної навчально-педагогічної діяльності є:

- наявність колективної потреби в розв'язуванні навчально-педагогічних задач, що регулює відносини студентів у навчальному процесі;

- самостійна постановка навчально-педагогічних задач референтною групою студентів;

- уміння референтної групи студентів визначати та спланувати спосіб дій у процесі розв'язування навчально-педагогічних задач;

- колективне виконання дій у процесі розв'язування частинних задач навчально-педагогічної діяльності;

- групова (референтна) рефлексія процесу учіння, засвоєння узагальненого способу навчальних і педагогічних (методичних, виховних) дій за результатами розв'язування навчально-педагогічних задач.

Отже, суб'єкт навчання професії вчителя володіє інструментаріями (механізмами), що забезпечують продуктивність самостійної навчально-педагогічної діяльності. Відмова від готових професійно-педагогічних знань, володіння узагальненими способами навчально-педагогічних дій (загальнонауковими теоретичними методами дослідження), науково-теоретичний склад мислення, орієнтація на суб'єкт-суб'єктні та міжособистісні відносини в навчально-виховному процесі – виступають значущими характеристиками суб'єкта навчально-педагогічного пізнання. Однак, з огляду на сучасні трактування змісту й структури суб'єктності, концепції моделей особистості (її виміри) теоретичного обґрунтування потребує система ціннісних орієнтацій суб'єкта навчально-педагогічної діяльності.

У нашому дослідженні дотримуємося думки про те, що «суб'єктні цінності – це утворення ціннісної свідомості, яке відображає її індивідуально-своєрідний спосіб існування в суспільстві, спосіб і засоби досягнення визнання та забезпечення самоповаги. З одного боку, вони є результатом життєвого досвіду, а з іншого відображають можливі напрямки руху людини» [8]. Погоджуємося з тим, що суб'єктні цінності слугують містком, який зв'яже моральні і діяльнісні цінності, робить ціннісну сферу людини цілісною та водночас

акцентуємо увагу на значенні соціального чинника та ролі культури в процесі їх формування.

У низці психологічних досліджень обґрунтовується, що аксіологічний компонент значною мірою визначає зміст та спрямованість потреб, мотивів, інтересів особистості. Студентський віковий період є сензитивним для утворення ціннісних орієнтацій в якості стійкої особистісної якості, що впливає на становлення світогляду. Професійне становлення фахівця проходить за умови взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу через інтеріоризацію – внутрішнє засвоєння суспільно-професійних цінностей [6]. У цьому контексті О.Л. Музика зауважує, що інтеріоризація цінностей можлива тільки через включення людини в діяльність. Взаємодія з іншими людьми у процесі діяльності дозволяє засвоїти сталий компонент цінностей, а формування індивідуального стилю діяльності й спілкування в діяльності дозволяє людині виробити свою власну життєву позицію і власні способи домагання визнання [8, с. 42].

Доведено, що індивідуальні особливості життєво-професійних цінностей майбутніх учителів пов'язані зі статтю та місцем проживання. Виявляється, що юнаки віддають перевагу статусним цінностям, а дівчата – емоційно-насиченим. Для сільських студентів більшу значущість мають ціннісні орієнтації: пізнання, морально-психологічного клімату в групах спілкування; міські – більше акцентують увагу на професійних цінностях. Значущими педагогічними цінностями студенти вважають моральні, професійні, духовні, особистісно вдосконалювальні та матеріальні [4, с. 187].

На нашу думку, основу потребово-мотиваційної складової учіння професії вчителя формує система особистісних цінностей. Саме ціннісні орієнтації обумовлюють особистісну позицію в навчально-педагогічній і майбутній професійно-педагогічній діяльності. Проведений аналіз місця, ролі, змісту і структури потребово-мотиваційного компоненту навчально-професійної діяльності студентів дозволив обґрунтувати систему ціннісних орієнтацій суб'єктів навчання професії вчителя. Розроблена аксіологічна теорія (вчення про цінності) ґрунтується на таких концептуальних положеннях:

1. *Сходження до особистості передбачає цілком певну ієрархію потреб, мотивів, цінностей (ціннісно-сміслових утворень). Аксіологічні утворення вищого рівня формуються на основі ціннісних утворень нижчого рівня.*

2. *Ціннісно-сміслові утворення нижчих рівнів мають соціальне походження, а тому формуються на основі колективних і колективно-розподілених форм роботи.*

3. *Між нижчими та вищими рівнями суб'єктних цінностей знаходиться моральна форма ціннісного ставлення, що ґрунтується на почутті обов'язку та прагненні брати на себе відповідальність.*

4. *Суб'єктні цінності вищих рівнів лежать в основі формування особистості як суб'єкта життєдіяльності (життєтворчості) та пов'язані з виконанням індивідуальних форм роботи.*

5. *Ціннісно-сміслові утворення найнижчого рівня ґрунтуються на навчально-пізнавальному інтересі, а вищих рівнів – пов'язані з процесами саморозвитку та самоактуалізації особистості як суб'єкта діяльності.*

6. *Зразки культури, що засвоюються в діяльності та завдяки діяльності, слугують засобом формування системи цінностей майбутнього вчителя.*

7. *Рефлексія виконаної діяльності (процесу учіння) та суб'єктних цінностей виконує функцію стійкого регулятора сформованої системи цінностей особистості.*

8. *Формування ціннісно-сміслових утворень особистості – це тривалий складний біфуркаційний процес, детермінований соціальними, діяльними й особистісними чинниками, у якому мають місце латентні періоди та ймовірними є як соціально очікувані, так і неочікувані результати.*

Сформульовані положення (принципи) дозволили створити аксіологічну систему, представлену як ієрархію структурних компонентів (рис. 1).

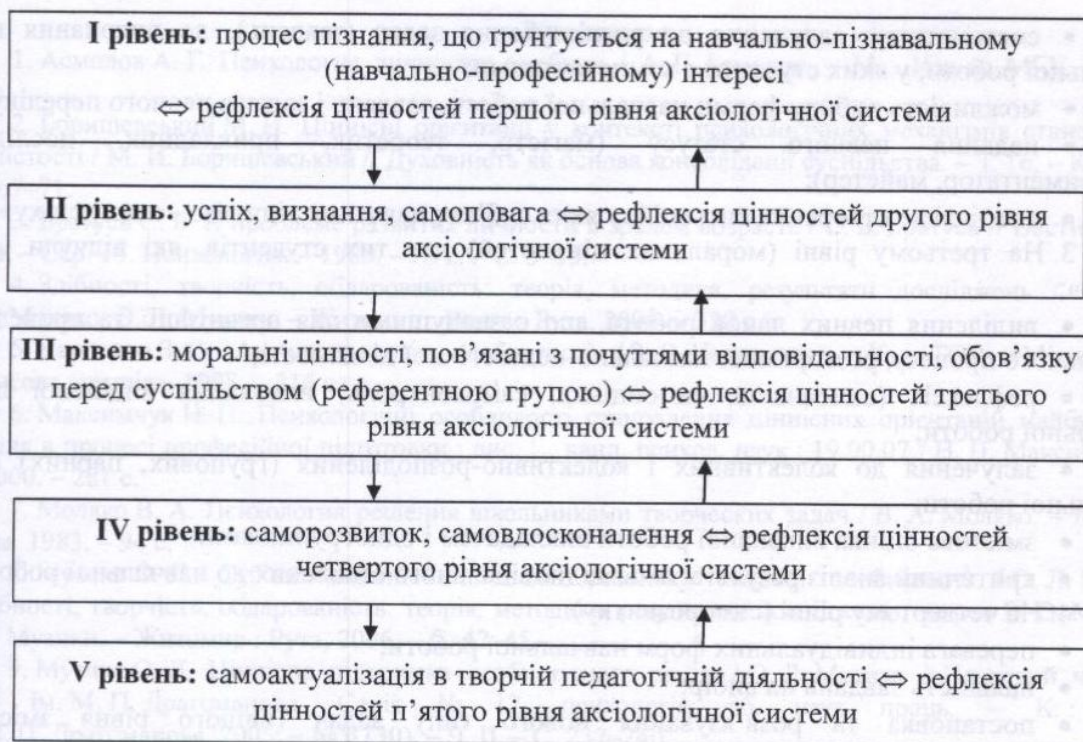

Рис. 1. Аксіологічна система суб'єкта навчально-педагогічної діяльності

Зважаючи на цілі, принципи, зміст (сутність), умови особистісно орієнтованої (розвивальної) освіти, специфіку методичної підготовки майбутніх учителів засобами формування визначеної системи цінностей суб'єктів навчально-педагогічної діяльності є ті фактори, що найбільшою мірою актуалізують визначені аксіологічні рівні.

1. На першому рівні (процес пізнання, що ґрунтується на навчально-пізнавальному інтересі):

- система прикладних (практичних) задач, культурно-історичний досвід, що розв'язує проблему походження знань;
- актуалізація суб'єктного досвіду студентів;
- проблемні задачі ситуації;
- змістова оцінка засвоєння навчального матеріалу;
- орієнтація на процес діяльності;
- педагогічна майстерність, професійно-педагогічні вміння організувати навчальний діалог;
- варіативні методики навчання, що дискредитують установку на «готові знання»;
- організація колективних та колективно-розподілених форм навчальної роботи;
- особистісна позиція викладача стосовно сутності педагогічної діяльності, що виявляється у вихованні особистості. Встановлення суб'єкт-суб'єктних і міжособистісних відносин між учасниками навчально-виховного процесу.

2. На другому рівні (успіху):

- застосування методики «стратегія формування успіху» (В.О. Моляко, [7]);
- змістова оцінка навчальних і професійних досягнень, розвитку здібностей і особистісних якостей кожного всіма учасниками навчально-виховного процесу (референтною групою);
- виділення та акцентування уваги на таких способах навчально-професійної діяльності (способах розв'язування задач), у яких студент є найкращим, досяг значних успіхів;

- систематичне залучення до розв'язування задач (завдань), до виконання видів навчальної роботи, у яких студенти є компетентними;

- можливість вибору форми навчальної роботи, завдань і задач з певного переліку;
- надання певного статусу (магістр, теоретик, прикладник, дослідник, експериментатор, майстер);

- спеціальне створення ситуацій, у яких суб'єкт навчання відчуває «смак успіху».

3. На третьому рівні (моральних цінностей) для тих студентів, які відчули «смак успіху»:

- виділення певних ланок роботи, що є значущими для організації та проведення навчального процесу, розгортання навчально-педагогічної діяльності;

- рефлексія (самоаналіз, самооцінка, самоконтроль) виконання виділеної ланки навчальної роботи;

- залучення до колективних і колективно-розподілених (групових, парних) форм навчальної роботи;

- змістова оцінка виконаної роботи викладачем і одногрупниками;

- критичний аналіз результатів безвідповідального ставлення до навчальної роботи.

4. На четвертому рівні (саморозвитку):

- перевага індивідуальних форм навчальної роботи;

- наявність завдань на вибір;

- постановка та розв'язування нового типу задач (вищого рівня змістово-теоретичного узагальнення – навчально-теоретичних, навчально-дослідницьких);

- створення задач, конструювання способів і методів їх розв'язування;

- стимулювання гіпотетичних міркувань, планування навчальної роботи, проектування узагальнених способів дій у процесі навчально-професійного пізнання;

- оволодіння прийомами, способами і методами навчально-пізнавальної діяльності та загальнонауковими теоретичними методами дослідження;

5. На п'ятому рівні (самоактуалізації):

- створення в навчально-виховному процесі умов для самоактуалізації особистості, що описані А. Маслоу [10];

- постановка й розв'язування задач, які характеризуються практичною значущістю та науковою новизною;

- стимулювання інновацій, варіативності та альтернативності в навчальній роботі, що надає їй творчого змісту.

Згідно з сформульованими концептуальними положеннями ефективності наведених засобів і способів формування системи цінностей суб'єкта навчально-педагогічної діяльності слугує рефлексія (самоаналіз, самооцінка, самоконтроль) оволодіння способами дій та особистісних ціннісних орієнтацій у процесі навчання професії вчителя.

Отже, цінності суб'єкта навчально-педагогічної діяльності – це складні системні утворення в структурі ціннісної свідомості особистості, що відображають засоби й способи вирішення навчальних і педагогічних задач, а також визначають тенденції професійно-особистісного становлення та розвитку майбутнього вчителя. Визначена система ціннісних орієнтацій, з одного боку, розкриває динаміку формування аксіологічної складової суб'єкта навчально-педагогічної діяльності на шляху сходження до самоактуалізованої особистості, а з іншого боку – дозволяє спрогнозувати та спроектувати подальший суб'єктно-ціннісний розвиток майбутнього вчителя. Формування системи цінностей суб'єкта навчально-педагогічної діяльності ефективно проходить в умовах розвивальної освіти, де ставляться завдання не тільки оволодіти вузькою кваліфікацією, але й розвивати особистісні утворення (педагогічні здібності та педагогічне мислення; навчально-педагогічну, професійно-педагогічну й науково-педагогічну діяльність) завдяки впровадженню особистісно орієнтованих (розвивальних) методик і технологій навчання. Розробці таких методик і технологій навчання будуть присвячені наші подальші дослідження.

Література

1. Асмолов А. Г. Психология личности: учебник / А. Г. Асмолов. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 367 с.
2. Боришевський М. Й. Ціннісні орієнтації у контексті психологічних механізмів становлення особистості / М. Й. Боришевський // Духовність як основа консолідації суспільства. – Т. 16. – К., 1999. – С. 67–71.
3. Братусь С. Б. К проблеме развития личности в зрелом возрасте / С. Б. Братусь // Вестн. Моск. ун-та. – Сер. 14. Психология. – 1980. – № 2. – С. 3–13.
4. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – 320 с.
5. Карпенко З. С. Аксіопсихологія особистості / З. С. Карпенко. – К.: ТОВ «Міжнародна фінансова агенція», 1998. – 216 с.
6. Максимчук Н. П. Психологічні особливості становлення ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя в процесі професійної підготовки: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Н. П. Максимчук. – К., 2000. – 221 с.
7. Моляко В. А. Психология решения школьниками творческих задач / В. А. Моляко. – К.: Рад. школа, 1983. – 94 с.
8. Музика О. Л. Суб'єктно-ціннісний аналіз розвитку творчої особистості / О. Л. Музика // Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. – Житомир: Рута, 2006. – С. 42–45.
9. Музика О. Л. Ціннісна підтримка особистісного росту / О. Л. Музика // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 12. психологія: зб. наук праць. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – № 6 (30). – Ч. II. – С. 232–240.
10. Психология развития: хрестоматия по психологии / сост. и ред. Е. Строганова. – СПб.: Питер, 2001. – 504 с.
11. Татенко В. А. Психология в субъектном измерении: монографія / В. А. Татенко. – К.: Просвіта, 1996. – 404 с.
12. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т. М. Титаренко. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.

УДК 377.3:373.87

*Л.В. Сліпчишин, к.пед.н.,
Львівський науково-практичний центр
професійно-технічної освіти НАПН України, м.Львів*

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ НАРОДНИХ ХУДОЖНІХ ПРОМИСЛІВ

У статті розглядаються соціально-економічні обґрунтування необхідності застосування нових психолого-педагогічних підходів до формування креативних фахівців для народних художніх промислів з урахуванням кластерної концепції в економіці.

Ключові слова: народні художні ремесла і промисли, кластерний підхід, креативність, творчість, креативне середовище, професійно-художня освіта, професійно-технічний навчальний заклад.

В статье рассматриваются социально-экономические обоснования необходимости применения новых психолого-педагогических подходов к формированию креативных специалистов для народных художественных промыслов с учетом кластерной концепции в экономике.

Ключевые слова: народные художественные ремесла и промыслы, кластерный подход, креативность, творчество, креативная среда, профессионально-художественное образование, профессионально-техническое учебное заведение.